

3. Пильгун Н., Хомченко О. Особливості механізму держави в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 24. С. 62–67.

4. Харченко Н. Державні службовці як складова механізму держави. *Держава і право сучасної України: досвід комплексного аналізу: матеріали круглого столу, присвяченого 90-літтю академіка В.В. Конєйчикова (м. Київ, 19 лист. 2013 р.)*. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс». 2014. С. 161–164.

5. Харченко Н. Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Право». 2016. Вип. 38 (1). С. 26–29.

Чурніта Ганна Вікторівна,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ НОВЕЛИ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Остання істотна новелізація цивільного процесуального законодавства України, датована 3 жовтня 2017 р., торкнулася майже всіх інститутів цивільного процесуального права, у тому числі певних змін зазнав і інститут окремого провадження. Серед проблем, які потребують розв'язання, найважливішою є з'ясування цілої низки загальнотеоретичних та практичних питань, пов'язаних із необхідністю правильного тлумачення та правозастосування окремих новел зазначеного процесуального інституту.

У ч. 1 ст. 293 ЦПК України окреме провадження визначається як вид неспорного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

На відміну від адміністративного та господарського процесів, окреме провадження є неспорним видом судочинства тільки у цивільних справах. Це пов'язано із його особливою правовою природою, адже основною метою окремого провадження є створення умов для реалізації прав та інтересів особи. У разі встановлення в порядку окремого провадження наявності або відсутності певного юридичного факту у особи з'являється можливість підтвердити або здійснити свої особисті немайнові та майнові права.

На сьогодні у ч. 2 ст. 293 ЦПК України перелічено одинадцять категорій цивільних справ, які розглядаються у порядку окремого провадження. Водночас,

у главах 2–13 розділу IV ЦПК України визначено вже особливості порядку розгляду дванадцяти категорій відповідних справ.

Аналіз наведених вище норм цивільного процесуального та сімейного законодавства України дає підстави стверджувати, що у контексті правової регламентації низки цивільних справ, які розглядаються у порядку окремого провадження, новелізацію зазначеного процесуального інституту слід, насамперед, пов'язувати з розширенням відповідного переліку за рахунок справ про видачу і продовження обмежувального припису.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» обмежувальним приписом стосовно кривдника визнається встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. Аналогічну за змістом дефініцію обмежувального припису містить і ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» також визначає, що кривдником є особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. При цьому домашнім насильством визнається діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (пункти 3, 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Аналіз положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також гл. 13 Розділу IV ЦПК України дає підстави стверджувати, що розгляд справ про видачу і продовження обмежувального припису характеризується такими особливостями процесуальної форми:

1) виключною територіальною юрисдикцією (підсудністю) відповідних заяв, які подаються до суду за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, – за місцезнаходженням цього закладу (ст. 350-1 ЦПК України);

2) правовою регламентацією переліку осіб, які можуть набути цивільного процесуального статусу учасників таких справ.

А саме: як визначено у ч. 1 ст. 350-2 ЦПК України, заявниками у справах видачу обмежувального припису можуть бути: а) особа, яка постраждала від домашнього насильства, або її представник – у випадках, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; б) особа, яка постраждала від насильства за ознакою статі, або її представник – у випадках, визначених Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей

жінок і чоловіків»; в) батьки та інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування в інтересах дитини, яка постраждала від домашнього насильства, – у випадках, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», або постраждала від насильства за ознакою статі, – у випадках, визначених Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; г) опікун, орган опіки та піклування в інтересах недієздатної особи, яка постраждала від домашнього насильства, – у випадках, визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», або постраждала від насильства за ознакою статі, – у випадках, визначених Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Поряд із заявниками, ЦПК України у ст. 350-3 визначає осіб, які можуть набути цивільного процесуального статусу заінтересованих осіб у справах про видачу і продовження обмежувального припису. Ними є: а) особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису; б) інші фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису, а також органи державної влади і органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції;

3) скороченим строком розгляду заяв про видачу обмежувального припису – суд має ухвалити рішення про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду (ч. 2 ст. 350-5 ЦПК України);

4) необхідністю врахування оціночної правової категорії – оцінки ризиків – під час розгляду справи по суті.

Як визначено у ч. 3 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», ч. 3 ст. 21-5 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Оцінка ризиків – це оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи (ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Слід погодитися з висловленою в юридичній літературі думкою про те, що оцінка ризиків має ґрунтуватися на доказах, які мають стосуватися підтвердження наявності провадження (кримінального чи про адміністративне правопорушення) щодо особи, яка вчинила домашнє насильство, винесення термінового заборонного припису, інформації про внесення відомостей до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства тощо. Отже, обмежувальний припис повинен обов'язково пов'язуватися з наявністю справи про адміністративне правопорушення або кримінального провадження, оскільки держава декларує нетерпимість до цього соціального явища і тому, кожен такий випадок повинен мати наслідком відповідну реакцію держав.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 16. С. 11. Ст. 1088.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. ст. 35.
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 р. *Відомості Верховної Ради*. 2005. № 52. ст. 561.

